

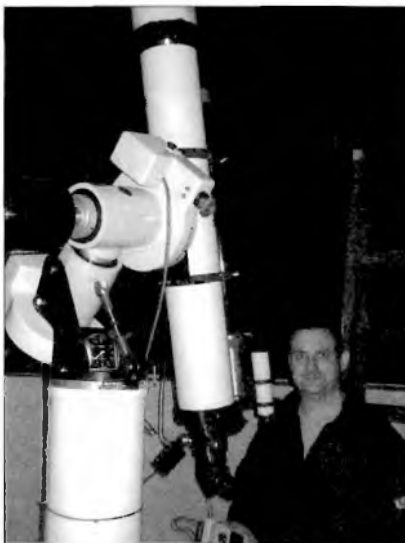
Címlapunkon: az Örvény-köd

A címlapon látható csinos galaxispáros az égbolt minden bizonnyal egyik legismertebb és legtöbbet fotózott Tejútrendszeren kívüli objektuma. Ezúttal Szitkay Gábor kapta távcsővégre a Nyúl községben található A*P*O csillagvizsgáló bemutatkozó mély-ég felvételeként. A több felvételből összeállított kép teljes expozíciós ideje 520 perc, azaz közel 10 óra (!), a leghalványabb csillagok 19,3 magnitúdósak. A felvételek Fuji Provia 400F diára készültek, a 15,5 cm-es Astro-Physics Starfire refraktorral. A képfeldolgozást Éder Iván végezte.

A híres Örvény-köd Messier kevés saját felfedezéseinek egyike, 1773. október 13-án egy üstökös megfigyelése során bukkant rá, míg kísérőjét, a halványabb NGC 5195-öt Pierre Méchain csak 1781-ben fedezte fel. A galaxiskettős 1784-ben került be Messier katalógusába M51 jelzéssel, gyakran hivatkoznak a két objektumra M51a illetve M51b jelöléssel (a nagyobbik galaxis külön NGC-sorszáma 5194).

1845-ben az NGC 5194 esetében fedezték fel először a galaxisok között a spiráliszerkezetet és ez a híres Lord Rosse érdeme. Hatalmas távcsővével készített rajzai ma is lenyűgözően precíznek számítanak.

A páros szép példája a kölcsönható galaxisoknak, Arp pekuiliaris galaxis-katalógusában is helyett kapott 85-ös sorszámmal. A körülbelül néhány millió éve lezajlott ütközés során a csillagközi gáz összenyomódott, ami jelentős mérvű csillagontó folyamatok beindulásával járt illetve a spiráliszerkezet kialakulására is hatással volt. A két galaxis látszó átmérője 12 illetve 6 ívperc, amihez 8,5 és 10,5 magnitúdós fényességek társulnak. A duó térbeli távolsága kb. 35 millió fényév 460 km/s (távolodó irányú) radiális sebesség mellett. A közelmúltban mindkét

„Címlapfotósunk”, Szitkay Gábor nyúli magán-csillagvizsgálójában, az A*P*O obszervatóriumában. A féműszer 15,5 cm-es Astro-Physics Starfire apokromát

galaxisban robbant szupernóva: az NGC 5194-ben az SN 1994I (amerikai amatőrök fedezték fel, de Bakos Gáspár és Szitkay Gábor is függetlenül felfedezte, mégpedig vizuálisan). Halványabb társában a második világéges végén lobbant fel a 14 magnitúdóig fényesedő SN 1945A.

A felvétel alsó felén néhány távolabbi (és sokkal halványabb) galaxis is látszik: IC 4263, NGC 5169, 5173, 5198 (az óramutató járásával megegyezően). Figyelmes szemlélő ezeken kívül azonban még találhat néhány apró elmosódott kis pacnit, amelyek csak nem „amatőr léptékű” katalógusokban lelhetők fel...

SZÉKELY PÉTER